

Parafíliák

HAMVAS EDINA

PTE KK PSZICHIÁTRIAI ÉS PSZICHOTERÁPIÁS KLINIKA

Parafíliák

Rengeteg **morális felhang** terheli ezen pszichiátriai zavar definícióját.

- Nincsenek világos normák – mi számít devianciának
- Perverz aktivitás meghatározásának fejlődése mutatja, hogy a pszichiátria mennyire tükrözi a társadalmat, annak működését (homoszexualitás, maszturbáció megítélése)

Freud kritériumai a perverzitás vonatkozásában:

- Genitáliákon kívüli testrészekre koncentrálódik
- Nem heteroszexuális genitális közösüléssel együtt létezik, hanem azt kizorító és helyettesítő szokás
- Egyén kizárólagos szexuális aktivitása

Pszichoanalitikus szerzők egyetértenek abban: mindenkiben benne vannak a perverzió nyomai „**latens perverz mag**”

McDougall

Perverz fantáziák rendszeresen megjelennek a felnőtt szexualitásban – de ezek kevés problémát okoznak, mert nem kényszerítő erejűek

Neoszexualitás kifejezést használta arra, ha az aktivitás újító jellegű és az egyén intenzíven törekszik megvalósítására

Ezekkel szemben a klinikusnak megértőnek kell lenni, mivel a páciens érzelmi túlélését szolgálják

Perverzió kifejezést azokra az esetekre tartja fenn:

- Személy a saját személyes vágyait olyan partnerre erőlteti rá, aki ebben nem akar részt venni
- Döntésképtelen személyt csábít el – gyermek, vagy mentálisan sérült felnőtt személy

Stoller

Perverzitás szűkített definícióját javasolja

Perverzió a „gyűlölet erotikus formája” – perverz viselkedés kulcstényezője a kegyetlenség: szexuális partner és a saját személy megalázásának, lealacsonyításának vágya

Egyén szándéka alapvető változó annak eldöntésében, perverz-e egy viselkedés

Felismerte, hogy a normál szexuális izgalomban szerepe van az ellenségességnek és a megalázás vágyának – megítélésben az **intimitás** a döntő tényező

- Egyén csak akkor perverz, ha erotikus tevékenységének az a célja, hogy elkerülje a hosszú távú, bensőséges érzelmi kapcsolatot egy másik személlyel
- Szexuális viselkedés nem perverz, ha szilárd intim kapcsolatot alapoz meg

Perverziók listájáról lekerült: orális-genitális érintkezés, anális közösülés, homoszexualitás

DSM-5 (2013)

Annak érdekében, hogy a parafíliák definíciója **előítélet-mentes** legyen, a DSM-5 különbséget tesz a parafíliák és a parafíliás zavarok közt

Parafília: nem szokványos szexuális szokások, melyek nem okoznak sérülést vagy panaszt. Önmagában nem tartja kezelendő betegségnek.

Parafiliás zavar: olyan klinikailag releváns szexuális szokás, mely önmaga vagy a másik fél számára kárt vagy panaszt okoz. DSM-5 mentális betegségnek minősíti ezeket, nyolc parafiliát sorol ide: **voyeurizmus, exhibicionizmus, frotteurizmus, mazochizmus, szadizmus, pedofília, fetisizmus, transzvesztita zavar.**

Az összes többi, külön meg nem nevezett parafiliát a "**máshogy nem meghatározott**" jelzővel látták el, és csak akkor tekintik őket kezelést igénylő betegségnek, ha parafíliás zavarról van szó, azaz olyan parafíliás állapotról, melyek feszültséget és szenvedést okoz a benne szenvedő egyénnek, vagy melynek kielégítése másokra nézve fizikai vagy pszichológiai veszélyt jelent.

Parafíliák formái

A parafília kapcsán beszélnek opcionális, preferált, vagy kizárólagos formáról, bár ezek nem hivatalos vagy egységes elnevezések.

- **Opcionális**nak akkor tartják, ha az egyébként átlagosnak vehető szexuális érdeklődés és aktivitás mellett időnként alternatívaként jelentkezik az egyén számára valamilyen parafília.
- **Preferált** parafília esetén az egyén előnyben részesíti a nem-szokványos szexuális viselkedést és fantáziát, de emellett képes azt mellőzve az elfogadott szexuális viselkedésre is.
- **Kizárólagos**ság esetén az egyén csakis a rá jellemző parafílián keresztül képes kiélni szexualitását.

Pszichodinamikus pszichiátria nem ítélik olyan kérdésekben, mint

- Szerelmi viszony
- Szexuális preferenciák

Klinikusok tiszteletben tartják a páciensek szubjektív világának, világnézetének különbözőségeit, különös tekintettel azokra, akiknek intim szokásai eltérnek a sajátjukétól.

Pszichodinamikus magyarázatok

Parafíliák etiológiáját nagyrészt homály fedi

Konkrét parafília megválasztásában, szexuális ténykedés mélyebb jelentésében döntő szerepe van a **pszichológiai tényezőknek**

Pszichodinamikus modellek alkalmasak a *parafíliák jelentésének megvilágítására*, de ez nem jár feltétlenül együtt világos etiológia felvázolásának képességével (Person 1986)

Freud

Perverziók klasszikus felfogása az ösztönelméletbe ágyazódik.

- Pszichoszexuális fejlődéseméletének Fallikus szakasza meghatározó
- **Gyermekkori szexualitás: polimorf perverz jelleg**
- **Ödipális konfliktus: kasztrációs szorongás, péniszirigység**

Perverziók mutatják, hogy az ösztön és a tárgy hogyan válhat el egymástól. Valószínűnek látszik, hogy a szexuális ösztön kezdetben tárgytól független.

Perverziókat a neurózisokkal szembeállítva határozza meg

- Neurotikus tünetek elfojtott perverz fantáziák transzformációi, a perverzióknál a fantáziák tudatosává válnak, az énnel összhangban lévő, kellemes aktivitásként jelennek meg. *Neurózis a perverzió negatívja: neurotikus tünetek deszexualizált perverz fantáziák.*

Perverziók komplexitása: minden aktív perverziót passzív társa kísér – sadistánál mazochisztikus belső mag, a voyeur tudattalan exhibicionisztikus vágyakkal rendelkezik

Fenichel

Perverziók gyermeki szexualitással kapcsolatos fixációk vagy regressziók, melyek fennmaradnak a felnőtt korban is.

Bizonyos gyermekkori élmények maradványai a tudatban őrződnek meg és eltolás révén a teljes gyerekkori szexualitás hordozójává válnak

Perverz cselekvés fixálódott, rutinszerű procedúrává vált, az egyetlen út marad a genitális orgazmushoz.

Az orgazmus elérését konvencionális nemi közösüléssel döntő részben a **kasztrációs szorongás** teszi lehetetlenné

A perverzió tehát a kasztráció tagadását szolgálja

Stoller, Bergner

Az Ösztönteória önmagában kevés a klinikailag megfigyelt perverz fantáziák és viselkedések magyarázatához, ezek teljeskörű megértéséhez a tárgykapcsolati aspektus szükséges.

Stoller szerint a perverzió lényege „a gyerekkori trauma felnőtt győzelembe fordítása”

- Pácienst fantázia hajtja, hogy megbosszulja a szülei okozta megalázó gyerekkori traumákat
- Eszköz a bosszúálláshoz: partner dehumanizálása és megalázása a perverz aktus vagy fantázia során.

Bergner szerint a szexuális kényszerben szenvedőknél a kedvenc jelenet szinte mindig gyermekkori megalázó élményben gyökerezik. (M-pisilés). De ezek olyan mércét állítanak fel, melyet valós kapcsolat soha nem érhet fel, így a megaláztatáson való túllépés vágya sem teljesülhet.

Mitchell

Parafiliás szexuális viselkedés **menekülés is lehet a tárgykapcsolattól.**

Sok parafiliával élő személy nem szeparálódott és individuálódott tökéletesen anyja intrapszichés reprezentációjától

- Azt éli meg, hogy identitását egybeolvadással, beolvasztással vagy elárasztással fenyegetik a külső vagy belső tárgyak, a szexuális önkifejezés az egyetlen terület,, ahol érvényesítheti függetlenségét

Mitchell a parafiliákat a nyomasztó anyai reprezentációval szembeni ellenállásként értelmezi.

Szexuális vágyaik beteljesülését követő megkönnyebbülés oka részben a belső kontrolláló anya feletti győzelem érzése

McDougall

Szexuális magatartás a szülőkkel való azonosulások és ellenazonosulások mátrixából alakul ki, melyben a szülők tudattalan erotikus vágyai és konfliktusai is szerepelnek.

Neoszexualitás azért olyan kényszerítő erejű, mert a gyermek által introjektált szülői forgatókönyvek programozzák.

Deviáns szexuális viselkedés egyik funkciója, hogy megvédje az introjektált tárgyakat a páciens agressziójától oly módon, hogy cselekvésbe fordítja a szülők által „megírt” tudattalan drámát.

Parafíliával kezeli a páciens a belső élettelenség érzését és félelmét a szelf dezintegrációjától.

- Háttérben hiányosan lezajlott internalizációs folyamat, mely ellehetetlenítette, hogy gyerekkorukban átmeneti tárgyakat használjanak az anyafigurától való szeparáció megkönnyítésére.

Kohut, Goldberg

Kohut a parafíliák szelfpszichológiai megközelítését javasolja

Parafíliás aktivitás nem más, mint kétségbeesett kísérlet a szelf-integráció és kohézió helyreállítására a másoktól származó empátiás szelftárgy-válaszok hiányában.

Parafília abban segít, hogy a személy épnek érezze magát az elhagyás, a szeparáció fenyegetettségében.

Goldberg szerint a szexualizáció olyan strukturális hiányosság kijavítására tett kísérlet, melyben a szelf képtelen fájdalmas érzelmi állapotokat kezelni és átélni.

Vertikális hasadást feltételez a személyiségben az „igazi én-rész” és egy megtagadott én rész között, amelyet a páciens a szexuális aktus kezdeményezőjének és kivitelezőjének tekint.

Parsons

Parafíliás viselkedés gyökere, hogy páciens képtelen egy tőle különálló személy másságát elviselni

Perverz jelenet védekezés számára, hogy ne kelljen egy másik személyt megtapasztalnia a maga komplexitásában, saját személyétől való különbözőségében.

Perverzióban olyan viszonyulásmód van, mellyel megkerüli a másik személlyel való igazi kapcsolatot, erővel csábít, hatalmába kerít, kihasznál anélkül, hogy valóban elfogadná a szelf és a másik egymással való intim kapcsolatát.

Tapasztalatuk: intimitás veszélyes, ezért kerülik egész életükben.

Felnőtt csecsemő szindrómát mutató személyek pelenkát viselnek, kisgyerekként viselkednek, azzal a reménnyel, hogy másokat ezzel kvázi anyaszerepbe kényszerítsenek, semmibe véve a másik személy szubjektivitását.

Női parafíliák

Parafíliák döntő mértékben férfiaknál tapasztalhatók.

Hagyományos klinikai tapasztalat nőknél ritka előfordulást mutat.

Ez változóban van. Empirikus kutatások bizonyítják, hogy a parafíliás fantáziák valójában gyakoriak a nők esetében is.

- Finomabb, bonyolultabb dinamikájuk miatt észlelhetőek nehezebben.

Női parafíliákból eredő szexuális viselkedésmódokban általában a szeparáció az elhagyatás és a veszteség tudattalan motívuma jelenik meg

Gyermekkorban szexuálisan bántalmazott nők felnőttként a szexuálisan vonzó nő eltúlzott sztereotípiája szerint működnek, így akarnak bosszút állni a férfiakon és megerősíteni szexuális identitásukat

Parafíliák kérdései

Nincs egyértelmű magyarázat, mely okból preferálja éppen azt a fantáziát vagy cselekményt valaki

Különbéle parafíliák *együtt is létezhetnek* egy személyben (kb.30%)

Illetve az *élet során változhatnak*: 65 éves férfi esete, fiatal korában női ruhába öltözött, majd átváltott pedofíliára, majd felnőttkori infantilizmusra

Bármely személyiség szerveződési szinthez, pszichiátriai diagnózishoz csatlakozhat (Polimorf perverz szexualitás borderline személyiség szerveződéssel pácienseknél meglehetősen gyakori)

Exhibicionizmus

Fenichel: Exhibicionista tettével tulajdonképpen biztosítja magát arról, hogy nincs kasztrálva. Tettét kísérő megütközés, rémület a saját kasztrációs szorongását segít kézben tartani, másik nem feletti hatalom érzésével ruházza fel.

Stoller: Exh cselekvések jellemzően akkor lépnek fel, ha megelőzően megaláztatást szenvedett el a személy, jellemzően nőtől. Úgy vesz elégtételt, hogy idegen nőket sokkol, nemi szervének mutogatásával visszaszerzi pozitív férfiidentitását. Nem elég magyarázat a kasztr. szorongás, mivel a megaláztatás az egzisztenciális szorongásról szól, a fenyegetés a legbensőbb nemi identitásra irányul

Mitchell: Exhibicionisták gyakran úgy érzik, senkit nem érdekeltek a családjukban, így szokatlan eszközökkel kell magukra felhívni a figyelmet. Minden exhibicionalista megnyilvánulás egy gyermekkori traumatikus helyzet visszafordítására tett kísérlet.

Voyeurizmus

Exhibicionizmus fonák oldala, lényege egy idegen nő magánszférájának megsértésével a női nemen aratott agresszív, de titkos győzelem.

Fenichel a leskelődési hajlamot az ősjelenetre való fixációval kötötte össze. Korai traumatikus élmény a kasztrációs szorongást hozta létre, felnőtt korban újra teremti ezt az élményt, hogy aktívan uralni próbálja a gyermekkorban passzívan átélt traumát.

Nézésben rejlik egy agresszív komponens is, a nőkkel szembeni közvetlen destruktivitás vágya a bűntudat elkerülése végett, áttolás útján nyeri ezt a formát. Hétköznapiabb származékai a kíváncsiság és a nézéshez társuló szorongás.

Szadizmus és mazochizmus

Azoknak, kiknek szadisztikus fantáziákra vagy cselekedetekre van szükségük, hogy szexuálisan kielégüljenek, gyakran gyermekkorukban fizikai vagy szexuális erőszak áldozatai voltak, és ezt a jelenetet próbálják tudattalanul visszájára fordítani. Ezzel bosszút állnak és kontrollt is szereznek a gyermekkori trauma felett.

Stoller: szadomazochista klubok testszúrást gyakorló tagjai gyakran gyerekkorukban hosszú kórházi kezelés, sok injekcióval

Mazochisták gyakran a gyerekkorukban átélt abúzust ismétlik

Fenichel szerint a mazochista páciens áldozatot hoz, elfogadja a kisebbik rosszat a kasztráció helyett. Egyes esetekben a szeparációs szorongás ellen védekeznek azzal, hogy alávetik magukat az abúzusnak, a kegyetlenségen alapuló kapcsolat még mindig jobb, mint a kapcsolat teljes hiánya.

Tárgykapcsolati megközelítés

Szadizmus olyan belső tárgykapcsolatból alakul ki, melyben az elzárkózó és távolságtartó tárgyat csak erőszakos módon lehet rákényszeríteni, hogy átlépje a megfelelő szelfreprezentációval szembeni ellenállást

Mazochisztikus behódolás olyan belső tárgykapcsolat megjelenítése, ahol a tárgy csak akkor reagál a szelfre, ha az megalázkodik.

Szelfpszichológiai megközelítésben a mazochisztikus viselkedés kétségbeesett kísérlet a szelf kohéziójának és annak az érzésnek a helyreállítására, hogy az egyén életben van.

- "A testi fájdalom jobb, mint a lelki halál."

Sajátságok

Klasszikus perverziók közül erről a kettőről közismert, hogy mindkét nemnél rendszeresen előfordul.

Mazochisztikus szexuális aktivitás gyakoribb a férfiaknál (dominák)

BDSM személyek: sadizmus és a mazochizmus mellett a kötözés és fegyelmezés valamint a dominancia és alávetettség jelenik meg, mint lehetséges viszonyulási forma

Fontos a biztonságos és közös megegyezésen alapuló szexuális gyakorlat szabályainak betartása. Ritkán kerülnek terápiás ellátásba – parafília és nem parafíliás zavar

Fetisizmus

Élettelen tárgy segítségével elért szexuális izgalom, ált. női fehérenemű, cipő, genitáliákon kívüli testrész. Ritkán tartozik a pf zavarok közé.

Freud: fetisizmus a kasztrációs szorongásból ered. Választott fetis a női péniszt helyettesíti, ez az áttolás segít a kasztrációs szorongás legyőzésében, egyben magyarázza a fetisizmus viszonylagos elterjedését. Szerinte a fetisizista pszichéjében két egymásnak ellentmondó gondolat van jelen, a kasztráció tagadása és a kasztráció igenlése. A fétis mindkettőt reprezentálja.

Greenacre az élet első hónapjainak folyamatos traumatikus interakcióira vezeti vissza kialakulását. Anya-csecsemő kapcsolat súlyos zavarai miatt a csecsemő számára nem jelent megnyugvást az anya vagy valamilyen átmeneti tárgy, a testi integritás érzéséhez szüksége van egy fétisre, ami megnyugtatóan kemény, szilárd, alakja állandó, és megbízhatóan tartós. Fétis lényegében átmeneti tárgyként működik.

Kohut elképzelése ehhez hasonló, a fétis az elérhetetlen szelftárgyat helyettesíti. Anyával való tehetetlenséggel szemben ez a nem emberi verzió a teljes kontroll gyakorlásának a lehetőségét hordozza.

Újabb elméletek

Szélesebb perspektívát adnak a fogalomnak, szorongáscsökkentés azon formájának tekintik, ahol egy külső tárgy varázserővel, illuzórikus tulajdonságokkal való felruházása történik

Újabb nézetek szerint a nőknél is létezik.

Élettelen tárgyakon túl másra is kiterjesztették.

Nem egy fejlődési ponthoz kapcsolják kialakulását, hanem a szorongáscsökkentés azon formájához, ahol külső tárgyra van szükség a szorongás uralásához

Pedofília

Pedofiliás zavarban szenvedő az, akinek szexuális fantáziáiban vágyaiban folyamatosan prepubertáskorú (jellemzően 13 év alatti)gyermekkel való kapcsolat jelenik meg.

Diagnózishoz szükséges továbbá, hogy az egyén betöltse a 18. életévét, és min. 5 évvel idősebb legyen, mint az áldozat.

Klasszikus megközelítés szerint – Freud, Fenichel – a pedofília narcisztikus tárgyválasztás, a pedofil a gyermeket gyermekkori önmaga tükörképének látja.

Pedofilt impotens, gyenge embernek tartották, aki azért választ gyermeket szexuális tárgyként, mert tőlük kevesebb ellenállás várható, kevésbé szorongáskeltők, mint a felnőtt partnerek, így el tudja kerülni a kasztrációs szorongást.

Pedofil aktivitás törékeny önérzetet is támogatja (sokszor gyerekekkel kapcs. hivatást választanak, gyerekek idealizáló reakciói is a pozitív énkép fenntartását erősítik

Ha idealizálja a választott gyermeket, az ideális tárggyal való összeolvadásnak, vagy a fiatal idealizált szelf helyreállításának tudattalan fantáziája is ott van

Öregedéssel, halállal kapcsolatos szorongással való megküzdést is szolgálhatja

Pedofília típusai

Fixált pedofílok:

- Már serdülőkoruk óta fiatalabbakhoz vonzódnak
- Ált. kisfiúk ellen követik el bűncselekményeiket
- Ált sok áldozatuk van és otthonukon kívül követik el cselekményeiket

Regrediáló pedofílok

- Általában felnőttkorukig nem mutatnak érdeklődést náluk fiatalabbak iránt
- Gyakrabban használnak lányokat
- Jellemzően otthon teszik ezt, inceszt viszonyban, ált. nagyon kevés áldozatuk van
- Felnőtt nők iránt is érezhetnek vonzalmat

Komorbiditás

Sok pedofilnál komoly személyiségzavar mutatható ki, leggyakoribb a nárcisztikus és az antiszociális

- Ezekben az esetekben a viselkedés meghatározói szoros kapcsolatban állnak a szadizmus dinamikájával – sok pedofil gyerekkorában szexuálisan zaklattak, így számukra diadal, hatalom érzés, ha a passzívan elszenvedett traumát átfordítva aktívan áldozattá tesznek valakit.

Inceszt viszonyokban is, ahol a szexuális aktivitás a saját gyermekekre vagy nevelt gyermekekre korlátozódik, a hatalom és az agresszió fontos mozzanat. Ezek a férfiak azt érzik, hogy feleségük nem szereti őket, és gyermekeiket gondoskodó viselkedésre készítetik azáltal, hogy önmagukat mártírszerepbe helyezik, áldozatként mutatják be. Általában rengeteg ellenségesség van bennük a nőkel szemben, péniszükre mint fegyverre tekintenek, mellyel bosszút állhatnak a nőkön. Néhányan elismerik, hogy a felfokozott düh érzése erekciót vált ki

Pedofíliában érintetteknél a szexuális fejlődésben szerepet játszó agyi területek strukturális eltérését is kimutatták – jobb amygdala és a hozzá kapcsolódó régiók méretcsökkenése

Transzvesztitizmus

Transzvesztitának nevezzük azt a férfit, aki nőnek öltözve kelt önmagában szexuális izgalmat, ami heteroszexuális közösüléshez vagy maszturbációhoz vezet.

Pszichoanalitikus magyarázatában a fallikus anyának van kulcsszerepe. Ha a fiúgyermek azt képzei, hogy az anyának van pénisze, akkor azzal leküzdí saját kasztrációs szorongását. A beöltözés ilyen módon a fallikus anyával való azonosulás.

Anyával való azonosulás a szeparációs szorongás elkerülését is szolgálja. A genitális különbségek aktiválják azt a félelmet, hogy mivel ő és az anyja külön személyek, ezért elveszítheti anyját. A beöltözés egy valamilyen fokú fúziót eredményez az intrapszichés anyai tárggyal. Ez megnyugtatja őket, mert elmúlik a veszély, hogy elveszíthetik a bennük lévő nyugalmas adó anyai entitást.

Ezek a férfiak döntően heteroszexuálisak, és legtöbbjük minden más tekintetben teljesen rendezett.

Terápiás megfontolások

Parafíliásokat rendkívül nehéz kezelni, legtöbb perverzió ego-szinton, örömezt okozó, gondosan kimunkált erotikus problémamegoldási formák.

Döntő többség nem önszántából kér kezelést

- Transzvesztizmus: házassági krízis, fenyegető válás
- Voyeurizmus, exhibicionizmus, pedofília esetében jogi procedúrák

Jelentős akadály lehet az általuk keltett viszontáttételi reakciók

- Úgy reagálunk a perverz páciensre, mint saját perverz impulzusainkra: undorral, szorongással, megvetéssel. Ebből adódóan szankciókat gyakorolunk, moralizálunk, szidjuk, kioktatjuk a páciens
- Össze játszunk a pácienssel a hárításban – élet más vonatkozásaira fókuszálunk (undortól védjük magunkat)

Egyéb pszichopatológia – kémiai függőség, antiszociális karakterpatológia igen szerény terápiás sikerességgel kecsegtet

Terápiás program

Integrált modell, speciálisan az adott páciens egyéni sajátosságaihoz szabva

- Dinamikus pszichoterápia
- Kognitív viselkedésterápia: magatartás újra-kondicionálása, visszaesés-megelőzés

Célkitűzések:

- Tagadás lebontása
- Áldozattal szembeni empátia kiépítése
- Szokásostól eltérő szexuális izgalom azonosítása és kezelésének képessége
- Interperszonális hiányosságok és maladaptív megküzdések azonosítása
- Kognitív torzítások megváltoztatása

Gyógyszeres terápiák

Cél: tesztoszteronszint csökkentése

- Antiandrogének
- Gonadotropin-kibocsátó hormon részleges agonistái

Hatékonyan csökkentik a szexuális készletést, de számos mellékhatásuk van

- Nem ellenőrizhető szabályos szedésük
- Nem kezelik a háttérben levő pszichológiai kérdéseket
- Továbbra is fennállhatnak deviáns fantáziák és cselekvések
- Spermiumtermelés csökkenés, glükózterhelésre fokozott inzulin válasz, súlynövekedés, mellcsomók, tromboemboliás jelenségek, mellékvese-működés csökkenése

Újabban: szelektív szerotoninvisszavétel-gátlók és a luteinizáló hormon termelődést elősegítő hormon agonistái

Felhasznált irodalom

DSM-5 referencia kézikönyv, Oriold Kiadó

G. O. Gabbard: A pszichodinamikus pszichiátria tankönyve, Oriold Kiadó Bp. 2016